Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Întru pomenirea părinților mei,
Irimie și Reveca.

FILOCALIA

sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși

Volumul 2

Din scrierile Sf. Maxim Mărturisitorul

EDIȚIE JUBILIARĂ

Traducere din grecește, introducere și note de
Preotul Profesor Dr. DUMITRU STĂNILOAE

TIPĂRIT CU BINECUVÂNTAREA
PREAFERICITULUI PĂRINTE
DANIEL
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ
BUCUREȘTI • 2017

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

CUPRINS

Cuvânt înainte,
† DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.... 5

Viața și scrierile Sfântului Maxim Mărturisitorul
Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae 7

SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL

Cuvânt ascetic 27
Capete despre dragoste 63
Întâia sută..... 65
A doua sută 82
A treia sută 106
A patra sută 129
Scoliile unui necunoscut..... 149
Capete gnostice sau teologice..... 155
Întâia sută..... 155
A doua sută 201
Întrebări, nedumeriri și răspunsuri 249
Scurtă tâlcuire a rugăciunii Tatăl nostru 305

Libris.RO Respect pentru oameni și cărți

pe care ele o vor avea atunci, calitativ identică, dar nu și cantitativ, cu activitatea lui Dumnezeu însuși.

În această oprire a activității noastre create și primire a activității necreate divine, noi suntem însoțiți nu numai de Logosul providențial, Care, după ce a creat lumea și a dezvoltat-o până la limita puterilor ei, acum Se odihnește ca să revină la exclusiva activitate necreată, ci și de Logosul întrupat, Care moare cu noi, rămânând așa în ziua Sâmbetei, și învie cu noi în Duminica fără de sfârșit[37]. Propriu-zis, dacă Logosul nu S-ar fi întrupat să moară și să învieze împreună cu noi ca om, n-am fi putut ajunge nici la Sabatul creației și la ziua a opta, a îndumnezeirii, fiind opriți de păcat. Iar Dumnezeu n-ar fi putut avea satisfacția de-a trece la această odihnă după încheierea în mod fericit a lucrării Sale în legătură cu creația. Logosul Își desăvârșește opera în legătură cu lumea ca Hristos. Prin Hristos ne împlinim destinul nostru, ne îndumnezeim.

Mistica Sfântului Maxim este o mistică hristologică, fără să înceteze de a fi un sistem atotcuprinzător, în care lumea intră și se valorifică pentru veci în toată amploarea ei[38].

Pr. prof. dr. DUMITRU STĂNILOAE

---

37. *Capete gnostice* I, 60: „Cel ce s-a împărtășit de odihna de ziua a șaptea a lui Dumnezeu, cea pentru noi, se va împărtăși și de lucrarea Lui din ziua a opta, adică de învierea cea mistică, lăsând și el în mormânt giulgiurile și ștergarul de pe cap, pe care văzându-le vreun Petru sau Ioan crede că S-a sculat Domnul".

38. Desigur, o prezentare atât de sumară e departe de-a reda bogăția sistemului Sfântului Maxim. Poate Dumnezeu ne va ajuta să înfățișăm cândva, într-un studiu amplu, concepția lui.

AL CELUI DINTRE SFINȚI PĂRINTELUI NOSTRU MAXIM MĂRTURISITORUL

Cuvânt ascetic. Prin întrebări și răspunsuri

Fratele – Bătrânul[1]

1. Fratele a întrebat pe Bătrânul, zicând: «Rogu-te, Părinte, să-mi spui: care a fost scopul întrupării Domnului?». Și Bătrânul, răspunzând, a zis: «Mă mir, frate, că, deși auzi în fiecare zi simbolul credinței, mă mai întrebi despre aceasta. Totuși îți spun că scopul întrupării Domnului a fost mântuirea noastră». Iar fratele a spus: «În ce fel, Părinte?». Și a răspuns Bătrânul: «Omul fiind făcut la început de Dumnezeu și așezat fiind în Rai, a călcat porunca și prin aceasta a căzut în stricăciunea morții. Pe urmă, fiind cârmuit prin Providența felurită a lui Dumnezeu, generație după generație, a stăruit totuși să sporească în rău, fiind dus de feluritele patimi ale trupului până la deznădejdea de viață. Din această pricină Fiul cel Unul-Născut al lui Dumnezeu, Cuvântul cel mai dinainte de veci, Care este din Dumnezeu-Tatăl, Izvorul vieții și al nemuririi, ni

---

1. După textul din Migne, *PG* 90, 911-958, cu titlul: *Liber asceticus. Per interrogationem et responsionem.*

Libris.ro Respect pentru oameni și cărți

S-a arătat nouă, celor ce şedeam în întunericul şi în umbra morţii. Întrupându-Se din Duhul Sfânt şi din Fecioara Maria, ne-a arătat chipul unei vieţuiri de formă dumnezeiască. Şi dându-ne porunci sfinte şi făgăduind Împărăţia cerurilor celor ce-şi vor rândui viaţa după ele, şi înfricoşând cu chinurile veşnice pe cei ce le vor călca, iar mai pe urmă suferind patima mântuitoare şi înviind din morţi, ne-a dăruit nădejdea învierii şi a vieţii veşnice. Prin aceasta a dezlegat osânda păcatului strămoşesc al neascultării şi a desfiinţat prin moarte stăpânirea morţii, ca „precum în Adam toţi mor, aşa în El toţi să se facă vii" (1 Cor. 15, 22).

Suindu-Se apoi la cer şi şezând de-a dreapta Tatălui, a trimis pe Duhul Sfânt, ca arvună a vieţii şi spre luminarea şi sfinţirea sufletelor noastre, ca şi spre ajutorul celor ce se nevoiesc pentru mântuirea lor prin păzirea poruncilor Lui. Acesta este scopul întrupării Domnului, spus pe scurt».

2. Şi fratele a zis: «Ce porunci trebuie aşadar să împlinesc, Părinte, ca să mă mântuiesc prin ele? Aş dori să aud aceasta pe scurt». Iar Bătrânul a răspuns: «Însuşi Domnul a spus după înviere Apostolilor: „Mergând, învăţaţi toate neamurile, botezându-i pe ei în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, învăţându-i să păzească toate câte v-am poruncit vouă" (Matei 28, 19-20).

Prin urmare, tot omul care s-a botezat în numele Treimii dumnezeieşti şi de viaţă făcătoare trebuie să ţină toate câte a poruncit Domnul. Din această pricină Domnul a împreunat păzirea tuturor poruncilor cu dreapta credinţă, ştiind că nu e cu putinţă să-i aducă omului mântuirea numai una dintre ele, despărţită de

celelalte. De aceea şi David, având credinţa cea dreaptă, a zis către Dumnezeu: „Spre toate poruncile Tale m-am îndreptat; toată calea cea nedreaptă am urât-o". (Ps. 118, 128). Căci toate poruncile Domnului ni s-au dăruit nouă împotriva a toată calea cea nedreaptă. De vom nesocoti aşadar fie şi numai una, ni se va deschide îndată calea păcatului, opusă ei».

3. Şi a zis fratele: «Dar cine poate, Părinte, să împlinească toate poruncile, care sunt aşa de multe?». A răspuns Bătrânul: «Cel ce imită pe Domnul şi merge pe urmele Lui». Şi a zis fratele: «Şi cine poate să imite pe Domnul? Doar Domnul a fost Dumnezeu, chiar dacă S-a făcut om. Iar eu sunt om păcătos, robit de zeci de mii de patimi. Cum pot, aşadar, să imit pe Domnul?». Şi a răspuns Bătrânul: «Nimeni din cei robiţi de materia lumii nu poate să imite pe Domnul. Dar cei ce pot zice: „Iată, noi am lăsat toate şi am urmat Ţie", aceştia primesc puterea să-L imite pe El şi să împlinească toate poruncile Lui». Zice fratele: «Toată puterea?». Răspunse Bătrânul: «Auzi-L pe El zicând: „Iată, v-am dat vouă putere să călcaţi peste şerpi şi peste scorpii şi peste toată puterea vrăjmaşului; şi nimic nu vă va vătăma pe voi" (Luca 10, 19).

4. Această putere şi stăpânire primind-o, Pavel zice: „Faceţi-vă următorii mei, precum şi eu al lui Hristos" (Filip. 3, 17). Sau, iarăşi: „Nu este acum osândă asupra celor ce sunt întru Hristos, care nu umblă după trup, ci după duh" (Rom. 8, 1). Sau, iarăşi: „Iar de sunt ai lui Hristos, şi-au răstignit trupul împreună cu patimile şi cu poftele lui" (Gal. 5, 24). Şi iarăşi: „Mie lumea mi s-a răstignit, ca şi eu lumii" (Gal. 6, 14).

Libris.ro Respect pentru oameni și cărți

5. Despre această stăpânire și ajutor proorocind, David a zis: „Cel ce locuiește întru ajutorul Celui Preaînalt se va odihni sub acoperământul Dumnezeului cerului. Și va zice Domnului: Ajutorul meu ești și scăparea mea, Dumnezeul meu; și întru El voi nădăjdui" (Ps. 90, 1-2). Iar puțin după aceea: „Peste aspidă și vasilisc vei păși, și vei călca peste leu și balaur. Căci va porunci îngerilor Săi pentru tine, ca să te păzească pe tine în toate cărările tale" (Ps. 90, 11-13). Iar cei ce se lipesc de trup și iubesc materia lumii, ascultă ce aud de la Acela: „Cel ce iubește pe tatăl său sau pe mama sa mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine!" (Matei 10, 37; Luca 14, 26). Iar după puțin: „Cel ce nu ia crucea sa ca să-Mi urmeze Mie nu este vrednic de Mine" (Luca 14, 27). Și: „Cel ce nu se va lepăda de toate avuțiile sale nu poate să Îmi fie ucenic" (Luca 14, 33). Așadar, cel ce vrea să se facă ucenicul Lui și să se afle vrednic de El și să primească de la El putere împotriva duhurilor răutății se desface de toată legătura trupească și se golește de toată împătimirea după cele materiale, și așa ia lupta cu vrăjmașii nevăzuți pentru poruncile Lui, precum Însuși Domnul ni S-a făcut pe Sine pildă, ispitit fiind în pustie de către căpetenia lor, iar după ce a venit în lume, de către cei stăpâniți de acela».

6. Și a zis fratele: «Dar sunt multe, Părinte, poruncile Domnului; și cine poate să le țină minte pe toate, ca să se nevoiască pentru toate? Și mai ales eu, care sunt puțin la minte? De aceea aș vrea să aud un cuvânt scurt, ca, ținându-mă de el, să mă mântuiesc prin el». Și a răspuns Bătrânul: «Cu toate că sunt multe, frate, ele sunt cuprinse într-un singur cuvânt: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată puterea ta și din tot cugetul tău; și pe aproapele tău, ca pe tine însuți" (Marcu 12, 30-31). Cel ce se străduiește să țină acest cuvânt împlinește toate poruncile. Dar cel care nu s-a desfăcut, precum s-a zis mai înainte, de împătimirea după cele materiale, nu poate să iubească, cu adevărat, nici pe Dumnezeu, nici pe aproapele. Căci este cu neputință ca cineva să se lipească și de cele materiale, și să iubească și pe Dumnezeu. Aceasta este ceea ce zice Domnul: „Nimeni nu poate să slujească la doi domni!" (Matei 6, 24). Sau: „Nimeni nu poate să slujească lui Dumnezeu și lui Mamona" (Luca 16, 13). Căci în măsura în care mintea noastră se alipește de lucrurile lumii, e robită de ele și nesocotește porunca lui Dumnezeu, călcând-o».

7. Și a zis fratele: «De care „lucruri" zici, Părinte?». Răspunse Bătrânul: «De mâncări, de bani, de avuții, de slavă, de rudenii și așa mai departe». Și zise fratele: «Dar, Părinte, nu Dumnezeu le-a făcut pe acestea? Și nu le-a dat oamenilor spre folos? Cum poruncește atunci să nu se mai îngrijească omul de ele?». Răspunse bătrânul: «Sigur că Dumnezeu le-a făcut și le-a dat oamenilor spre întrebuințare. Și bune sunt toate cele făcute de Dumnezeu, ca, folosindu-ne bine de ele, să-I mulțumim lui Dumnezeu. Dar noi fiind slabi și trupești la înțelegere, am ales mai mult cele materiale în loc de porunca iubirii și, îngrijindu-ne de ele, ne războim cu oamenii. Se cuvine deci să punem iubirea de orice om mai presus decât cele văzute și decât însuși trupul. Căci ea este semnul iubirii de Dumnezeu, precum Însuși Domnul arată în Evanghelie: „Cel ce Mă iubește pe Mine, zice, păzește poruncile Mele" (Ioan 14, 15).

Libris.ro

Iar care este porunca pe care păzind-o Îl vom iubi pe El, auzi de la El când zice: „Aceasta este porunca Mea, ca să vă iubiţi unii pe alţii" (Ioan 15, 12). Vezi că iubirea întreolaltă întemeiază iubirea de Dumnezeu, care este plinirea a toată porunca lui Dumnezeu? De aceea, porunceşte să nu se îngrijească de avuţii, ci să se lepede de toate ale lui tot cel ce doreşte să-I fie ucenic».

8. Şi zise fratele: «Fiindcă ai zis, Părinte, că trebuie să punem iubirea faţă de tot omul mai presus decât toate cele văzute şi decât trupul nostru însuşi, cum pot să iubesc pe cel ce mă urăşte pe mine şi se întoarce de la mine? Şi cum pot să-l iubesc dacă mă pizmuieşte şi mă înţeapă cu ocări şi îmi întinde vicleşuguri şi îmi pregăteşte curse? Mi se pare, Părinte, că acest lucru este prin fire cu neputinţă, însăşi supărarea silindu-ne în chip firesc să ocolim pe cel ce ne-a supărat». Răspunse Bătrânul: «Târâtoarelor şi fiarelor, purtate încolo şi încoace de fire, le este într-adevăr cu neputinţă să nu se ferească de cel ce le aduce durere. Dar celor făcuţi după chipul lui Dumnezeu şi cârmuiţi de raţiune şi învredniciţi de cunoaşterea lui Dumnezeu, care au primit Legea de la El, le este cu putinţă să nu-i ocolească pe cei ce-i supără şi să-i iubească pe cei ce-i urăsc. De aceea şi Domnul, spunând: „Iubiţi pe vrăjmaşii voştri, faceţi bine celor ce vă urăsc pe voi..." (Luca 6, 27) şi celelalte, nu le-a poruncit ca pe nişte lucruri cu neputinţă, ci ca pe unele cu putinţă. Căci altfel nu ar pedepsi pe cel ce calcă această poruncă. Şi Însuşi Domnul ne arată aceasta prin fapte, ca şi ucenicii Lui, care toţi s-au străduit pentru iubirea aproapelui până la moarte şi s-au rugat cu căldură pentru cei ce i-au ucis pe ei. Noi nu putem să iubim pe cei ce ne urăsc fiind-

că suntem iubitori de materie şi de plăcere şi le punem pe acestea mai presus de poruncă. Ba de multe ori ocolim din pricina acestora şi pe cei ce ne iubesc, fiind mai răi ca fiarele şi târâtoarele. De aceea, neputând păşi pe urmele lui Dumnezeu, nu putem cunoaşte nici scopul Lui, ca să primim puterea».

9. Şi zise fratele: «Iată, Părinte, eu am lăsat toate: familie, avuţie, desfătări şi slava lumii, şi nu mai am nimic în viaţă decât trupul. Dar pe fratele care mă urăşte şi mă ocoleşte nu-l pot iubi, deşi mă silesc în fapt să nu răsplătesc răul cu rău. Spune-mi deci ce trebuie să fac pentru a-l putea iubi din inimă, chiar dacă mă necăjeşte şi-mi întinde tot felul de curse». Răspunse Bătrânul: «Este cu neputinţă să iubească cineva pe cel ce-l necăjeşte, chiar dacă se arată a se fi lepădat de materia lumii, dacă nu cunoaşte cu adevărat scopul Domnului. Iar dacă din darul Domnului va putea să-l cunoască şi se va sili să umble potrivit cu el, va putea să iubească din inimă pe cel ce-l urăşte şi-l necăjeşte, precum şi Apostolii, cunoscându-l, l-au iubit».

10. Deci zise fratele: «Te rog, Părinte, să-mi faci cunoscut care a fost scopul Domnului?». Răspunse Bătrânul: „De vrei să cunoşti scopul Domnului, ascultă cu luare-aminte. Domnul nostru Iisus Hristos, fiind Dumnezeu prin fire şi primind să Se facă om pentru iubirea de oameni, născându-Se din femeie, S-a coborât sub Lege, după dumnezeiescul Apostol, ca, păzind porunca întocmai ca un om, să desfiinţeze osânda cea veche a lui Adam. Ştiind aşadar Domnul că toată Legea şi Proorocii atârnă în aceste două porunci ale Legii: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, şi pe aproapele tău, ca pe tine însuţi" (Luca 10, 27),

Libris.RO

S-a grăbit să le păzească întocmai ca un om de la început până la sfârşit. Dar diavolul, care a amăgit de la început pe om şi avea de aceea stăpânirea morţii, văzându-L mărturisit la Botez de Tatăl şi primind ca om pe Duhul înrudit din ceruri, şi mergând în pustie ca să fie ispitit de el, a pornit împotriva Lui tot războiul, doar va putea cumva să-L facă şi pe El să pună materia lumii mai presus de iubirea lui Dumnezeu. Ştiind, prin urmare, diavolul că trei sunt lucrurile în jurul cărora se învârteşte tot ce-i omenesc, adică mâncările, avuţiile şi slava, prin care a prăvălit totdeauna pe om în prăpastia pierzării, cu acestea trei L-a ispitit şi pe El în pustie. Dar Domnul nostru arătându-Se mai presus ca ele, a poruncit diavolului să plece îndărăt.

11. Neputând deci să-L facă să calce porunca iubirii de Dumnezeu, prin cele ce I le-a făgăduit, s-a străduit pe urmă, după ce-a venit în lume, să-L facă să calce porunca iubirii de aproapele prin toate câte a uneltit, lucrând prin nelegiuiţii iudei. În acest scop, în vreme ce Acela învăţa căile vieţii şi zugrăvea prin fapte chipul vieţuirii cereşti, vestea învierea morţilor şi făgăduia viaţa veşnică şi Împărăţia cerurilor, celor ce cred, iar pe cei necredincioşi îi înfricoşa cu pedeapsa veşnică şi, spre întărirea spuselor Sale, arăta minunatele semne dumnezeieşti, chemând mulţimile la credinţă, diavolul îndemna pe nelegiuiţii farisei şi cărturari la feluritele meşteşugiri împotriva Lui, ca, neputând răbda încercările, cum credea el, să înceapă a urî pe cei ce-i întindeau viclenii şi aşa să-şi ajungă ticălosul scopul lui, făcându-L să calce porunca iubirii aproapelui.

12. Dar Domnul, ca un Dumnezeu cunoscând gândurile lui, nu a urât pe fariseii puşi la lucru de el (căci cum ar fi făcut-o, fiind prin fire bun?), ci prin iubirea faţă de ei bătea pe cel ce lucra prin ei, iar pe cei purtaţi de el nu înceta să-i sfătuiască, să-i mustre, să-i osândească, să-i plângă, ca pe unii ce puteau să nu se lase purtaţi de el, ci răbdau de bunăvoie să fie purtaţi din pricina nepăsării. Blestemat de ei Se purta cu îndelungă-răbdare, pătimind Se arăta îngăduitor şi le arăta toate faptele iubirii. Iar pe cel ce lucra prin ei îl bătea cu iubirea de oameni faţă de cei purtaţi de el. O, minunat război! În loc de ură, arată iubirea şi răpune pe tatăl răutăţii prin bunătate. În acest scop, răbdând atâtea rele de la ei, sau, mai adevărat vorbind, pentru ei, S-a străduit până la moarte în chip omenesc pentru porunca iubirii şi, dobândind biruinţa deplină împotriva diavolului, a primit cununa învierii pentru noi. Astfel, noul Adam a înnoit pe cel vechi. Aceasta este ceea ce zice dumnezeiescul Apostol: „Aceasta să o cugetaţi întru voi, ceea ce şi în Hristos Iisus..." (Filip. 2, 5) şi celelalte.

13. Acesta a fost aşadar scopul Domnului, ca, pe de o parte, să asculte de Tatăl până la moarte, ca un om, pentru noi, păzind porunca iubirii, iar pe de alta, să biruiască pe diavol, pătimind de la el prin cărturarii şi fariseii puşi la lucru de el. Astfel, prin faptul că S-a lăsat de bunăvoie învins, a învins pe cel ce nădăjduia să-L învingă şi a scăpat lumea de stăpânirea lui. În felul acesta „Hristos a fost răstignit dintru neputinţă" (2 Cor. 13, 4), neputinţă prin care a omorât moartea şi „a surpat pe cel ce avea stăpânirea morţii" (Evr. 2, 14). În felul acesta era şi Pavel slab prin el însuşi şi se lăuda întru neputinţele sale, ca să se sălăşluiască în el puterea lui Hristos (2 Cor. 12, 9).

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

14. Cunoscând chipul acestei biruinţe, el zicea scriind efesenilor: „Nu este lupta noastră împotriva sângelui şi a trupului, ci împotriva începătoriilor, a stăpâniilor..." (Ef. 6, 12) şi celelalte. Şi le porunceşte să îmbrace „platoşa dreptăţii, coiful mântuirii, pavăza credinţei şi sabia Duhului", ca cei ce poartă războiul cu vrăjmaşii nevăzuţi să poată stinge toate săgeţile cele aprinse ale vicleanului. Arătând cu fapta chipul războirii, zice: „Eu deci aşa alerg, şi nu orbeşte. Aşa mă lupt, nu bătând văzduhul, ci strunesc şi supun trupul meu, ca nu cumva vestind altora, eu însumi să ajung de lepădat" (1 Cor. 9, 26-27). Şi iarăşi: „Până în ceasul de faţă flămânzim şi însetoşăm, goi umblăm şi primim bătăi" (1 Cor. 4, 11). Sau, iarăşi: „În osteneală şi în muncă, în privegheri prea adesea, în frig şi dezbrăcaţi, lăsând la o parte cele din afară" (2 Cor. 6, 5; 11, 27).

15. Astfel luptă împotriva dracilor, care lucrează în trup plăcerile, alungându-i prin neputinţa trupului său. El ne arată însă prin fapte şi chipul biruinţei împotriva dracilor, care luptă ca să aducă pe credincioşi la ură şi de aceea stârnesc împotriva lor pe oamenii mai nebăgători de seamă, ca, ispitiţi fiind prin aceştia, să-i urască şi să calce porunca iubirii. Zice aşadar Apostolul: „Ocărâţi fiind, binecuvântăm; prigoniţi, noi răbdăm; huliţi, noi mângâiem; ca nişte lepădături ale lumii ne-am făcut, ca gunoiul tuturor până astăzi" (1 Cor. 4, 12-13). Dracii au pus la cale ocărârea, hulirea şi prigonirea lui, ca să-l mişte la ura celui ce-l ocărăşte, îl huleşte şi îl prigoneşte, având ca scop să-l facă să calce porunca iubirii. Dar Apostolul, cunoscând gândurile lor, binecuvânta pe cei ce-l ocărau, răbda pe cei ce-l prigoneau şi mângâia pe cei ce-l huleau, ca să depărteze pe dracii care lucrau acestea şi cu Bunul Dumnezeu să se unească. Iar pe dracii care lucrau acestea îi bătea prin acest chip al luptei, biruind pururea răul prin bine, după asemănarea Mântuitorului. Astfel a slobozit toată lumea de sub puterea dracilor şi a unit-o cu Dumnezeu, el şi ceilalţi Apostoli, biruind prin înfrângerea lor pe cei ce nădăjduiau să învingă. Dacă deci şi tu, frate, vei urmări acest scop, vei putea să iubeşti pe cei ce te urăsc. Iar de nu, este cu neputinţă».

16. Şi zise fratele: «Cu adevărat, Părinte, aşa este, şi nu altfel. De aceea Domnul, hulit fiind şi pălmuit şi celelalte pătimindu-le, câte le-a pătimit de la iudei, a răbdat, compătimindu-i pe aceia ca neştiutori şi rătăciţi. De aceea a şi spus pe cruce: „Tată, iartă-le lor, că nu ştiu ce fac!" (Luca 23, 34). Iar viclenia şi amăgirea diavolului şi a căpeteniilor lui le-a biruit pe cruce, luptând cu ei pentru porunca iubirii până la moarte, iar biruinţa Lui împotriva lor dându-ne-o nouă. Şi dărâmând stăpânirea morţii, a dăruit învierea Lui, spre viaţă, întregii lumi. Dar roagă-te pentru mine, Părinte, ca să pot înţelege desăvârşit scopul Domnului şi al Apostolilor Săi, şi să pot veghea în vremea ispitelor, şi să nu fiu neştiutor cu privire la planurile diavolului şi ale dracilor lui».

17. Şi răspunzând Bătrânul, zise: «Dacă te vei îngriji mereu de cele spuse mai înainte, vei putea să nu fii neştiutor. Iar de vei înţelege, îţi vei da seama că, precum tu eşti ispitit, la fel şi fratele tău se ispiteşte, şi vei ierta pe cel ispitit; iar celui ce vrea să te ispiteasca, făcându-te să urăşti pe cel ispitit, îi vei sta împotrivă, nesupunându-te uneltirii lui. Aceasta este ceea ce spune Iacob, fratele Domnului, în Epistolele sobor-